

Et quamvis utrumque sit necessarium, tamen plus a vobis amari appetat quam timeri, semper cogitans Deo se pro vobis reddituram esse rationem. Unde magis obediendo non solum vestri, verumetiam ipsius miseremini; quia inter vos quanto in loco superiore, tanto in periculo majore versatur.

XVI. Donet Dominus ut observetis hæc omnia cum dilectione tanquam spiritalis pulchritudinis amatrices, et bono Christi odore de bona conversatione fragrantès, non sicut ancillæ sub Lege, sed sicut liberæ sub gratia constitutæ. Ut autem in hoc libello tanquam in speculo vos possitis inspicere, ne per oblivionem aliquid negligatis, semel in septimana vobis legatur: et ubi vos inveneritis ea quæ scripta sunt facientes, agite gratias Domino bonorum omnium largitori: ubi autem sibi quæcumque vestrum videt deesse aliquid, doleat de præterito, caveat de futuro, orans ut et debitum dimitatur, et in tentationem non inducatur.

EPISTOLA CCXII¹.

Domino beatissimo et merito venerabili fratri et coepiscopo
QUINTILIANO, AUGUSTINUS in Domino salutem.

Augustinus Quintiliano, commendat matrem viduam cum filia virgine, quæ deferebant reliquias Stephani martyris.

HONORABILES Dei famulas, et pretiosa Christi membra, Gallam viduam sancti propositi, et ejus filiam

¹ Alias ciii. quæ autem 212 erat, nunc 251. — Scripta circa an. 425.

Simpliciolam virginem sacram, matri ætate subditam, sanctitate prælatam, quas verbo Domini aluimus ut potuimus, venerationi tuæ in Christi dilectione commendo, et tanquam mea manu per hanc Epistolam trado consolandas, et in omnibus adjuvandas, quæ utilitas earum vel necessitas postulat: quod et sine mea commendatione procul dubio faceret sanctitas tua. Si enim nos propter supernam Jerusalem, cujus nos omnes cives sumus, et in qua concupierunt habere excellentioris sanctitatis locum, non solum civicum, verumetiam fraternum eis debemus affectum: quanto magis vos, apud quos earum etiam carnalis est patria, in qua sæcularem nobilitatem pro Christi amore contemnunt dominæ illæ? Officium quoque salutationis per illas meum ea charitate peto digneris sumere, qua direxi, et meminisse nostri in orationibus tuis. Portant sane secum reliquias beatissimi et gloriosissimi martyris Stephani, quas non ignorat sanctitas vestra, sicut et nos fecimus, quam convenienter honorare debeatis.

ACTA ECCLESIASTICA

seu
EPISTOLA CCXIII¹.

Ecclesiastica Gesta a B. Augustino confecta in designando Eraclio, qui ipsi in episcopatu succederet, atque interim senem aliqua parte curarum sublævaret.

I. « GLORIOSISSIMO Theodosio duodecies et Valenti-

¹ Alias cx. quæ autem 213 erat, nunc 1. — Confecta die 26 Sept. an. 426.

niano Augusto iterum consulibus, sexto Kalend. Octobris, cum Augustinus episcopus una cum Religiano et Martiniano coëpiscopis suis consedisset in ecclesia Pacis Hipponensium Regionum, præsentibus Saturnino, Leporio, Barnaba, Fortunatiano, Rustico, Lazaro, et Eraclio presbyteris, astante clero et frequenti populo, Augustinus episcopus dixit: » Quod hesterno die promisi charitati vestræ, propter quod vos volui frequentius convenire, et video frequentius convenisse, mora omni postposita hoc agendum est. Si enim aliud velim loqui, in illud suspensi, minus auditis. Omnes in hac vita mortales sumus, et dies hujus vitæ ultimus, omni homini est semper incertus: verumtamen in infantia, speratur pueritia; et in pueritia, speratur adolescentia; et in adolescentia, speratur juvenus; et in juvenute, speratur gravitas; et in gravitate, speratur senectus: utrum contingat incertum est; est tamen quod speretur. Senectus autem aliam ætatem, quam speret non habet: incertum est etiam ipsa senectus quandiu sit homini; illud tamen certum est nullam remanere ætatem, quæ possit succedere senectuti. Quia voluit Deus, ad istam civitatem cum vigore ætatis adveni; sed tamen juvenis fui, et senui. Scio post obitus episcoporum, per ambitiosos aut contentiosos solere Ecclesias perturbari; et quod sæpe expertus sum et dolui, debeo quantum ad me attinet, ne contingat, huic prospicere civitati. Sicuti novit charitas vestra, in Milevitana ecclesia modo fui: petierunt enim me fratres, et maxime servi Dei qui ibi sunt, ut venirem; quia post obitum beatæ memoriæ fratris et coëpiscopi mei Severi, nonnulla ibi perturbatio timebatur. Veni, et quomodo voluit Dominus, adjuvit nos pro sua misericordia, ut cum pace episcopum acciperent, quem vivus designaverat episcopus eorum. Hoc enim eis cum inno-

tuisset voluntatem præcedentis et decedentis episcopi sui libenter amplexi sunt. Minus tamen aliquid factum erat, unde nonnulli contristabantur, quia frater Severus credidit posse sufficere ut successorem suum apud clericos designaret, ad populum inde non est locutus; et erat inde aliquorum nonnulla tristitia. Quid plura? Deo placuit; tristitia fugata est, gaudium successit. Ordinatus est episcopus, quem præcedens episcopus designaverat. Ergo ne aliquis de me quærat, voluntatem meam; quam credo Dei esse, in omnium vestrum notitiam perfero: Presbyterum Eraclium mihi successorem volo. *A populo acclamatum est, Deo gratias, Christo laudes: dictum est vicies terties: Exaudi, Christe, Augustino vita, dictum est sexies decies. Te patrem, te episcopum; dictum est octies.*

II. *Cumque reticeretur, Augustinus episcopus dixit, Non opus est me de laudibus ejus aliquid dicere, faveo sapientiæ, et parco verecundiæ: sufficit quia nostis eum: et hoc me velle dico, quod vos velle scio: et si ante nescirem, hodie probarem. Hoc ergo volo: hoc a Domino Deo nostro, nunc etiam in ætate frigida, votis ferventibus posco: hoc ut mecum oretis exhortor: admoneo, rogo, ut omnium in pace Christi collatis et conflatis mentibus confirmet Deus quod operatus est in nobis¹. Qui misit mihi eum, servet eum, servet incolumem, servet sine crimine; ut qui facit gaudium viventis, locum suppleat morientis. A notariis Ecclesiæ, sicut cernitis, excipiuntur quæ dicimus, excipiuntur quæ dicitis, et meus sermo, et vestræ acclamationes in terram non cadunt. Apertius ut dicam, ecclesiastica nunc Gesta conficimus: sic enim hoc esse, quantum ad homines attinet, confir-*

¹ Psal. LXXVII, 25.

matum volo. *A populo acclamatum est trigesies sexies*: Deo gratias, Christo laudes, Exaudi, Christe, Augustino vita: *dictum est tredecies*. Te patrem, te episcopum; *dictum est octies*. Dignus et justus est, *dictum et vicies*. Bene meritis, bene dignus; *dictum est quinquies*. Dignus et justus est; *dictum est sexies*.

III. *Cumque reticeretur, Augustinus episcopus dixit*, Ergo ut dicebam voluntatem meam et voluntatem vestram Gestis ecclesiasticis, quantum ad homines attinet, confirmatam volo: quantum vero ad latentem Omnipotentis voluntatem, omnes, ut dixi, oremus ut confirmet Deus quod operatus est in nobis. *A populo acclamatum est*, Judicio tuo gratias agimus; *dictum est sedecies*. Fiat, fiat; *dictum est duodecies*. Te patrem; Eraclium episcopum; *dictum est sexies*.

IV. *Cumque reticeretur, Augustinus episcopus dixit*, Scio quod scitis et vos, sed nolo de illo fieri quod de me factum est. Quid autem factum sit, multi scitis: illi soli nesciunt, qui tunc aut nondum nati erant, aut nondum habebant ætatem sciendi. Adhuc in corpore posito beatæ memoriæ patre et episcopo meo sene Valerio, episcopus ordinatus sum, et sedi cum illo: quod concilio Nicæno prohibitum fuisse nesciebam; nec ipse sciebat. Quod ergo reprehensum est in me, nolo reprehendi in filio meo. *A populo acclamatum est*, Deo gratias, Christo laudes; *dictum est tredecies*.

V. *Cumque reticeretur, Augustinus episcopus dixit*, Erit presbyter ut est, quando Deus voluerit, futurus episcopus. Sed plane modo facturus sum adjuvante misericordia Christi, quod adhuc usque non feci. Nostis ante aliquot annos quid facere voluerim, et non permisistis. Placuit mihi et vobis propter curam Scripturarum,

quam mihi fratres et patres mei coëpiscopi duobus conciliis Numidiæ et Carthaginis imponere dignati sunt, ut per quinque dies nemo mihi molestus esset. Gesta confecta sunt, placuit, acclamastis. Recitatur placitum vestrum, et acclamationes vestræ. Parvo tempore servatum est circa me, et postea violenter irruptum est, et non permittor ad quod volo vacare. Ante meridiem et post meridiem occupationibus hominum implicor. Obsecro vos et obstringo per Christum, ut huic juveni, hoc est Eraclio presbytero, quem hodie in nomine Christi designo episcopum successorem mihi, patiamini me refundere onera occupationum mearum. *A populo acclamatum est*, Judicio tuo gratias agimus; *dictum est vicies sexies*.

VI. *Cumque reticeretur, Augustinus episcopus dixit*, Ego charitati et benevolentiae vestræ apud Dominum Deum nostrum gratias ago, imo de illa Deo gratias ago. Ergo fratres, quidquid est quod ad me perferbatur, ad illum perferatur: ubi necessarium habuerit consilium, meum non negabo auxilium: absit ut subtraham. Tamen quidquid illud est quod ad me perferbatur, ad illum perferatur. Ipse me aut consulat, si forte non invenerit quid facere debeat, aut poscat adjutorem quem novit patrem: ut et vobis nihil desit, et ego tandem aliquando, si quantulumcumque spatium mihi hujus vitæ donaverit Deus, ipsam meam quantulumcumque vitam non dem segnitiei, nec donem inertiae, sed in sanctis Scripturis, quantum ipse permittit et largitur, exerceam: hoc et ipsi proderit, et per ipsum etiam vobis. Nemo ergo invideat otio meo, quia meum otium magnum habet negotium. Video me de hac re, propter quam vos invitavi, omnia vobiscum egisse quæ debui.

Hoc ad ultimum rogo, ut Gestis istis dignemini subscribere qui potestis. Hic mihi responsione vestra opus est: teneam responsionem vestram: de hac assensione aliquid acclamate. *A populo acclamatum est, Fiat, fiat; dictum viciis quinquies. Dignum est, justum est; dictum viciis octies. Fiat, fiat; dictum quater decies: Olim dignus, olim meritus: dictum viciis quinquies. Iudicio tuo gratias agimus; dictum tredecies. Exaudi, Christe, Eraclium conserva: dictum octies decies.*

VII. *Cumque reticeretur, Augustinus episcopus dixit, Bene habet, ut ea quæ Dei sunt, circa sacrificium ejus agere valeamus; in qua hora supplicationis nostræ maxime commendo charitati vestræ, ut omnes vestras causas et negotia intermittatis, et pro ista ecclesia, et pro me, et pro presbytero Eraclio Domino prece fundatis.*

EPISTOLA CCXIV¹.

Domino dilectissimo, et in Christi membris honorando fratri VALENTINO, et fratribus qui tecum sunt, AUGUSTINUS in Domino salutem.

Augustinus Valentino Abbati et Monachis Adrumetinis, oborta inter eos dissensione de libero arbitrio et justitia Dei, ex prava interpretatione epistolæ prolixioris ad Sixtum, docet fidem catholicam in illa epistola propugnata, hanc esse, quæ neque liberum arbitrium neget; neque tantum ei tribuat, ut sine gratia Dei valeat quidquam ad bonum.

I. VENERUNT ad nos duo juvenes, Cresconius et Felix, de vestra congregatione se esse dicentes, qui nobis retulerunt monasterium vestrum nonnulla dissensione turbatum, eo quod quidam in vobis sic gratiam prædicent, ut negent hominis esse liberum arbitrium: et quod est gravius dicant quod in die judicii non sit redditurus Deus unicuique secundum opera ejus². Etiam hoc tamen indicaverunt, quod plures vestrum non ita sentiant, sed liberum arbitrium adjuvari fateantur per Dei gratiam, ut recta sapiamus atque faciamus, ut cum venerit Dominus reddere unicuique secundum opera ejus, inveniatur opera nostra bona, quæ præparavit Deus ut in illis ambulemus³. Hoc qui sentiunt, bene sentiunt.

¹ Alias xxvi. quæ autem 214 erat, nunc 2. — Scripta videtur an. 426 aut 427 ante Pascha. — ² Matth. xvi, 27, et Rom. ii, 7. — ³ Ephes. ii, 10.

II. « Obsecro, itaque vos fratres, sicut Corinthios, » obsecravit Apostolus, per nomen Domini nostri Jesu » Christi, ut id ipsum dicatis omnes, et non sint in vobis » schismata¹. » Primo enim Dominus Jesus, sicut scriptum est in Evangelio Joannis apostoli, « Non venit ut » judicaret mundum, sed ut salvaretur mundus per ipsum². » Postea vero, sicut scribit apostolus Paulus, « Judicabit Deus mundum³, » quando *venturus est*, sicut tota Ecclesia in Symbolo confitetur, *judicare vivos et mortuos*. Si igitur non est Dei gratia, quomodo salvat mundum? et si non est liberum arbitrium, quomodo judicat mundum? Proinde librum vel epistolam meam, quam secum ad nos supradicti attulerunt, secundum hanc fidem intelligite, ut neque negetis Dei gratiam, neque liberum arbitrium sic defendatis, ut a Dei gratia separetis, tanquam sine illa vel cogitare aliquid vel agere secundum Deum ulla ratione possimus, quod omnino non possumus. Propter hoc enim Dominus cum de fructu justitiæ loqueretur, ait Discipulis suis, « Sine me nihil » potestis facere⁴. »

III. Unde supradictam Epistolam ad Sixtum Romanæ ecclesiæ presbyterum⁵, contra novos hæreticos Pelagianos noveritis esse conscriptam, qui dicunt gratiam Dei secundum merita nostra dari, ut qui gloriatur, non in Domino, sed in se ipso gloriatur, hoc est in homine, non in Domino. Quod prohibet Apostolus, dicens, « Nemo gloriatur in homine⁶: » et alio loco, « Qui gloriatur, inquit, in Domino gloriatur⁷. » Illi vero hæretici se ipsos a se ipsis justos fieri putantes, quasi hoc eis non dederit Deus, sed ipsi sibi, non utique in Domino, sed in semetipsis gloriantur. Talibus enim dicit

¹ 1 Cor. I, 10. — ² Joan. III, 17. — ³ Rom. III, 6. — ⁴ Joan. XV, 5. — ⁵ Epist. 194. — ⁶ 1 Cor. III, 21. — ⁷ Id. I, 31.

Apostolus, « Quis enim te discernit¹? » Quod ideo dicit, quia de massa illius perditionis, quæ facta est ex Adam, non discernit hominem, ut eum faciat vas in honorem, non in contumeliam, nisi Deus. Sed quoniam homo carnalis, et inaniter inflatus cum audisset, « Quis enim te » discernit; » posset respondere vel voce vel cogitatione, et dicere, Discernit me fides mea, discernit me oratio mea, discernit me justitia mea; mox Apostolus occurrit cogitationibus ejus, et dixit, « Quid enim habes quod » non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi » non acceperis²? Sic autem gloriantur quasi non acceperint, qui se a se ipsis justificari putant; ac per hoc in semetipsis, non in Domino gloriantur.

IV. Propter quod ergo in hac Epistola, quæ ad vos pervenit, probavi per testimonia sanctarum Scripturarum, quæ ibi potestis inspicere, et bona opera nostra, et piæ orationes, et rectam fidem nullo modo in nobis esse potuisse, nisi hæc acciperemus ab illo, de quo dicit apostolus Jacobus, « Omne datum optimum, et omne » donum perfectum desursum est, descendens a patre » luminum³, » ne quisquam dicat meritis operum suorum, vel meritis orationum suarum, vel meritis fidei suæ, sibi traditam Dei gratiam, et putetur verum esse quod illi hæretici dicunt, gratiam Dei secundum merita nostra dari; quod omnino falsissimum est: non quia nullum est meritum, vel bonum piorum, vel malum impiorum; alioquin quomodo judicabit Deus mundum? sed misericordia et gratia Dei convertit hominem, de qua Psalmus dicit, « Deus meus, misericordia ejus præveniet » me⁴: » ut justificetur impius, hoc est ex impio fiat justus, et incipiat habere meritum bonum, quod Dominus coronabit, quando judicabitur mundus.

¹ 1 Cor. IV, 7. — ² Ibid. — ³ Jacob. I, 17. — ⁴ Psal. LVIII, 11.

V. Multa erant, quæ vobis mittere cupiebam, quibus lectis, totam ipsam causam, quæ conciliis episcopalibus acta est adversus eosdem Pelagianos hæreticos, diligentius et plenius nosse possetis: sed festinaverunt fratres, qui ex numero vestro ad nos venerunt, per quos vobis non rescripsimus ista, sed scripsimus. Nullas enim ad nos vestræ charitatis litteras attulerunt: tamen suscepimus eos, quoniam simplicitas eorum satis indicabat, nihil illos nobis potuisse confingere. Ideo autem festinaverunt, ut apud vos agerint Pascha, quo possit, adjuvante Domino, tam sanctus dies vestram pacem quam dissensionem potius invenire.

VI. Melius autem facitis (quod multum rogo) si ipsum, a quo dicunt se fuisse turbatos, ad me mittere non gravemini. Aut enim non intelligit librum meum, aut forte ipse non intelligitur, quando difficillimam quæstionem, et paucis intelligibilem, solvere atque enodare conatur. Ipsa est enim quæstio de gratia Dei, quæ fecit ut homines non intelligentes, putarent apostolum Paulum dicere, « Faciamus mala, ut veniant bona¹. » Unde apostolus Petrus in secunda Epistola sua, « Quapropter, » inquit, charissimi, hæc expectantes satagite inviolati et » immaculati apud eum reperiri in pace, et Domini nos » tri patientiam salutem existimate. Sicut et dilectissimus » frater noster Paulus, secundum eam, quæ data est ei » sapientiam, scripsit vobis, ut et in omnibus epistolis, » loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia » intellectu, quæ indocti et instabiles homines pervertunt, sicut et cæteras Scripturas, ad proprium suum » interitum². »

VII. Cavete ergo quod tantus Apostolus tam terribiliter dicit; et ubi sentitis vos non intelligere, interim

¹ Rom. III, 8. — ² 2 Petr. III, 14, et seqq.

credite divinis eloquiis, quia et liberum est hominis arbitrium, et gratia Dei, sine cujus adiutorio liberum arbitrium nec converti potest ad Deum, nec proficere in Deo. Et quod pie creditis, ut etiam sapienter intelligatis orate. Et ad hoc ipsum enim, id est, ut sapienter intelligamus, est utique liberum arbitrium. Nisi enim libero arbitrio intelligeremus atque saperemus, non nobis præciperetur dicente Scriptura, « Intelligite ergo qui insipientes estis in populo, et stulti aliquando sapite¹. » Eo ipso quippe quo præceptum et imperatum est ut intelligamus atque sapiamus, obedientia nostra requiritur, quæ nulla potest esse sine libero arbitrio. Sed si posset hoc ipsum sine adiutorio Dei gratiæ fieri per liberum arbitrium, ut intelligeremus atque saperemus, non diceretur Deo, « Da mihi intellectum, et discam mandata tua², » neque in Evangelio scriptum esset, « Tunc » aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas³: » nec Jacobus apostolus diceret, « Si quis autem vestrum » diget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, et non impropere, et dabitur ei⁴. » Potens est autem Dominus, qui et vobis donet et nobis, ut de vestra pace et pia consensione nuntiis celerrimis gaudeamus. Saluto vos, non solum meo nomine, sed etiam fratrum qui mecum sunt, et rogo ut pro nobis concorditer atque instanter oretis. Sit vobiscum Dominus.

¹ Psal. xciii, 8. — ² Id. cxviii, 125. — ³ Luc. xiv, 45. — ⁴ Joan. I, 5.

EPISTOLA CCXV¹.

Domino dilectissimo, et in Christi membris honorando fratri VALENTINO, et fratribus qui tecum sunt, AUGUSTINUS in Domino salutem.

Augustinus Valentino ejusque Monachis, de eodem argumento, simul transmittens ipsis librum de gratia et libero arbitrio.

I. CRESCONIUM, Felicem, et alium Felicem Dei servos, qui ex vestra congregatione ad nos venerunt, nobiscum egisse Pascha, noverit charitas vestra. Quos ideo tenuimus aliquanto diutius, ut instructiores ad vos redirent, adversus novos hæreticos Pelagianos, in quorum errorem cadit, qui putat secundum aliqua merita humana dari gratiam Dei, quæ sola hominem liberat per Dominum nostrum Jesum Christum. Sed rursus qui putat, quando ad judicium Dominus venerit, non judicari hominem secundum opera sua, qui jam per ætatem uti potuit libero voluntatis arbitrio, nihilominus in errore est. Soli enim parvuli, qui nondum habent opera propria vel bona vel mala, secundum solum originale peccatum damnabuntur, quibus per lavacrum regenerationis non subvenit gratia Salvatoris. Cæteri autem omnes, qui jam utentes libero arbitrio, sua propria peccata originali peccato insuper addiderunt, si de potestate tenebrarum per gratiam Dei non eruuntur, nec

¹ Alias XLVII. quæ autem 215 erat, nunc 268. — Scripta eodem anno post Pascha.

transferuntur ad regnum Christi, non solum secundum originis, verumetiam secundum propriæ voluntatis merita, judicium reportabunt. Boni vero etiam ipsi quidem secundum suæ bonæ voluntatis merita præmium consequentur, sed etiam ipsam bonam voluntatem per Dei gratiam consecuti sunt. Ac sic impletur quod scriptum est, « Ira et indignatio, tribulatio et angustia in omnem » animam hominis operantis malum, Judæi primum et » Græci: gloria autem et honor et pax omni operanti » bonum, Judæo primum et Græco¹. »

II. De qua difficillima quæstione, hoc est, de voluntate et gratia, non opus habui etiam in hac Epistola diutius disputare; quoniam et aliam jam eis dederam, tanquam citius redituris. Et scripsi ad vos etiam librum², quem si, adjuvante Domino, diligenter legeritis, ut vivaciter intellexeritis, nullas existimo inter vos de hac re dissensiones ulterius jam futuras. Portant autem secum et alia, quæ vobis dirigenda esse credidimus, quibus cognoscatis quemadmodum catholica Ecclesia, in Dei misericordia, Pelagianæ hæresis venena repulerit. Quod enim scriptum est ad papam Innocentium Romanæ urbis episcopum, de concilio provinciæ Carthaginensis, et de concilio Numidiæ, et aliquanto diligentius a quinque episcopis, et quæ ipse ad tria ista rescripsit: item quod papæ Zozimo de Africano concilio scriptum est, ejusque rescriptum³ ad universos totius orbis episcopos missum: et quod posteriori concilio plenario totius Africae (18) contra ipsum errorem breviter constituimus; et supra memoratum librum meum, quem modo ad vos scripsi: hæc omnia et in præsentem legimus cum ipsis, et per eos misimus vobis.

¹ Rom. II, 9. — ² Librum de Gratia et Libero arbitrio. — ³ Vide supra epist. 190. cap. 6. v. 12.